

CADERNOS DE ESTUDOS LOCAIS · EXTRAORDINARIO N.º 8
ABRIL DE 2020

Unha ofrenda floral, con música e poesía, en Boisaca homenaxe a **ISAAC DÍAZ PARDO** no séntimo cabodano

ACADEMIA
REAL ISAAC
DÍAZ PARDO

A. C. IRMÁNS
SUÁREZ
PICALLO

A Academia Real Isaac Díaz Pardo homenaxeou o 13 de xaneiro de 2019, no cemiterio de Boisaca en Santiago, a Isaac Díaz Pardo no sétimo cabodano do seu pasamento.

O acto comezou cunha procesión cívica ata a tumba de Díaz Pardo, precedida do grupo de gaitas Os Catro de Vigo, que interpretou a “Marcha do Antigo Reino de Galicia”. A escritora Carmen Blanco Ramos conduciu o acto e foi presentando a cada un dos intervinetes.

Neste Caderno, como vén sendo habitual, recóllense as intervencións que se sucederon para que queden gravadas para sempre en memoria do inesquecible artista e empresario do que neste ano de 2020 celebramos o centenario do seu nacemento.

Edita: Asociación Cultural Irmáns Suárez Picallo
comisionsuarezpicallo@gmail.com
<https://www.areal.gal>

Caricatura de Isaac cedida polo debuxante
e pintor Siro López

Maquetación e impresión: LUGAMI Artes Gráficas (Betanzos)

Depósito Legal: C 815-2014

Tirada: 600 exemplares

Sada, 14 de abril no 89 cabodano da proclamación da II República.

Portada: Imaxe da tumba de Isaac do arquivo de Eduardo Navarro.

As imaxes que se inclúen neste Caderno pertencen aos arquivos de Eduardo Navarro, Carme Villar e ao de Marisa Naveiro.

PROGRAMA

- Limiar: procesión cívica ata a tumba de Isaac Díaz Pardo, precedidos do grupo de gaitas Os Catro de Vigo, que interpretan a Marcha do Antigo Reino de Galicia.
- Isabel Fonseca López recita “Compañeiros da miña xeración mortos ou asasinados”, de Lorenzo Varela.
- Conduce o acto Carmen Blanco Ramos.

PRIMEIRA PARTE: alocucións

- Perfecto Conde
- Gregorio Ferreiro Fente
- Manuel Lourenzo
- Carlos Núñez
 - Bea a de Estrella interpreta unha canción

SEGUNDA PARTE: poesía e recitación

- Marilar Aleixandre
- Xesús Alonso Montero (Responso indignado de Evaristo de Sela)
- Sabela Hermida Mondelo
- María Xosé Queizán
- Laura Landeira
- Manuel Ucha
 - Bea a de Estrella interpreta unha canción

TERCEIRA PARTE: ofrenda

- Ofrenda floral a Isaac Díaz Pardo, por Mar Lías Barrientos e Pablo Pensado Pérez.
- Solta de pombas.
- Palabras de clausura do acto de Xesús Alonso Montero.
- O grupo de gaitas Os Catro de Vigo interpretan unha canción.
- Audición dos tres himnos de Isaac (fragmentos): Himno Galego, Himno de Riego e A Internacional.
 - O noso agradecemento aos artistas plásticos Roi Cagiao e Antón Pulido pola súa desinteresada colaboración.
 - Os textos lidos nesta xornada de homenaxe publicaranse decontado nun opúsculo que editará a Asociación Cultural Irmáns Suárez Picallo.

Isaac Díaz Pardo por Sábat. Imaxe cedida por José-M.ª Monterroso Devesa

Carmen Blanco Ramos

Un ano máis estamos aquí reunidos para celebrar e homenaxear a figura de Isaac Díaz Pardo, intelectual, galeguista, escritor, poeta, editor dos exiliados e exiliadas. Un intelectual que honra a Galicia, porque a dimensión de Isaac non ten fronteiras e ademais foi un mecenas da cultura galega.

Como sabedes, estes actos de homenaxe veñen sendo organizados pola Academia Real Isaac Díaz Pardo.

Agora acabamos de escutar o grupo de gaitas “Os Catro de Vigo”, que interpretaron a *Marcha do Antigo Reino de Galicia*.

O acto vaise abrir coa lectura do *Himno da Academia*, o poema de Lorenzo Varela *Compañeiros da miña xeración mortos ou asasinados*. A continuación o acto vaise dividir, *grosso modo*, en tres partes: Como saberán, primeiro son as alocucións; despois a parte de poesía, recitación e a terceira é a ofrenda floral, a ofrenda de flores e mazás sobre a tumba de Isaac, e a solta de pombas.

O acto vaino clausurar o presidente da *Academia* cunhas breves palabras. E imos rematar coa audición duns fragmentos dos tres himnos de Isaac, o *Himno de Galicia*, o *Himno de Riego* e *A Internacional*. Despois, moitos dos que estamos aquí continuaremos cun xantar de irmandade no “Hotel Congreso”, en Teo. Os que quieran sumarse poderán facelo.

En nome da **Academia Real Isaac Díaz Pardo** quero agradecer á Xunta de Galicia, en concreto á área de Política Lingüística a súa xenerosidade, un ano máis, por subvencionarnos estes programas.

E sen máis preámbulos, coido que procede, xa que imos un pouco tarde este ano, abrir o acto con Isabel Fonseca, estudante de primeiro ano de bacharelato, e que vén dende Ourense para recitar o poema de Lorenzo Varela o *Himno da Academia*.

COMPAÑEIROS DA MIÑA XERACIÓN MORTOS OU ASASINADOS

*Tan doce era a xuntanza miña e vosa,
de todos nós co mundo!*

*Faciamos un feixe de campos e de estrelas,
e, ó pisar ese chao que latexaba,
sentiamos subir polo sangue o misterio.
O noso corpo era o camiño da maxia,
a escada polo que viña a lúa,
o zume de tódolos segredos,
a canción da herba que resucitou.
E o mesmo verme era unha folla leda,
un mensaxeiro do sagrado alén.*

*Morréchedes, matáronvos, deixáronme.
Quedei aquí, lonxe das vosas sombras.
E gardo, coma un morto,
no centro do silencio, da sede, da agonía,
o día que vos poida levar á sepultura
unha cesta de pombas e mazás.
Tan doce era a xuntanza miña e vosa,
de todos nós co mundo!*

(Lorenzo Varela, Lonxe, 1954)

Isabel Fonseca López

PRIMEIRA PARTE (Alocucións)

Díaz Pardo o compromiso coa súa terra

Perfecto Conde

Han ter que pasar moitos anos seguramente para que volvamos a ter alguén do que podamos falar igual que falamos de Isaac [...]

Isaac é un dos grandes xenios que tivo esta terra e que tardará moito tempo en saír unha xenialidade igual. Isaac todas as cousas que tocaba facíaas ben. Facía ben a pintura, facía ben calquera expresión da arte, facía ben os libros (non sei que será desa editorial que tanto axudou a estender, espallar a pintura galega, a intelixencia galega) porque Isaac, ademais de ser un home da “Renascenza”, era un home da Ilustración tamén [...] se vivise polo final do século XVIII loxicamente Isaac sería un home da Revolución Francesa, porque se alguén ten practicado en Galicia o amor á liberdade, á defensa da igualdade e á práctica da fraternidade, sen dúbida un deles, quizais o que mellor o fixo é Isaac Díaz Pardo.

Díaz Pardo tiña ademais unha dimensión social, política, de compromiso coa súa terra, co seu mundo, co universo enteiro que tamén tardará moitos anos en volver haber outro igual na Nosa Terra.

Botámoste de menos, Isaac, botámoste de menos moito, botamos de menos aquelas conversas que podíamos ter contigo no IGI, de paso que ás veces nos convíabas a comer polbo, e botaremos de menos, sobre todo, o teu labor, labor que, desgrazadamente, non está sendo ben recollido, ben desenvolvido e mesmo non sei se estará en perigo de padecer algúun tipo de carcoma.

Botarémoste de menos toda a vida; e botarate de menos a historia, botarante de menos os amigos, os fillos, a Galicia enteira que ti amabas, e o mundo enteiro que ti maxistralmente, xenialmente, representabas.

Os que xa somos maiores lembramos toda a túa aportación, pois, por exemplo, a Ruedo Ibérico, onde os que eramos mozos daquela empezamos aprender o que nos estaba pasando, o que lles pasaba aos nosos pais, aos nosos avós, o que era a ditadura de Franco, porque Isaac era todas as cousas que teño dito e ademais, sen pretendelo, era un gran pedagogo. Oxalá que volvamos a ter pronto xente coma Isaac.

Ata sempre, Isaac!

Isaac Díaz Pardo, sociolingüista

Gregorio Ferreiro Fente

Coa venia de todas e todos vostedes, voume permitir a arrogancia de falarles de min nesta mañá na que lembramos e homenaxeamos a Isaac Díaz Pardo. Dou por concedida a licenza, que agradezo sinceramente, e paso a lerlles estes dous breves folios que redactei para a ocasión. Tituleinos “Isaac Díaz Pardo, sociolingüista”, e neles rescato da memoria o momento en que coñecín en persoa o ilustre intelectual e empresario, o que naquel encontro sucedeu e algunhas leccións que aprendín del.

Para acometer o exercicio memorialístico debo volver a mirada ao afastado inverno de 1991, ano no que eu era un alumno de quinto curso de Filoloxía Galega da Universidade de Santiago de Compostela que andaba enleado e moi ilusionado coa elaboración dun traballo sobre o poeta Lorenzo Varela. Así pois, unha tarde marzal daquel afastado ano petaba eu por primeira vez nas portas do IGI para me entrevistar con Isaac Díaz Pardo, impelido polo profesor da materia á que ía destinado o traballo académico, don Xesús Alonso Montero, quen, ademais de exhortarme a que falase co que fora amigo estreito do poeta de Monterroso, tivera a xentileza de concertar o meu encontro con el. E alí me presenteai puntual, en San Marcos, moi nervioso e inmensamente contente. Chegaba alí tamén cos deberes ben feitos, pois pasara varios días preparando a cita, como ratificaban as tres páxinas de apertada letra con preguntas que empezaban o caderno de estrea que levaba comigo. E chegou o momento do encontro cara a cara con el, naquela sala contigua ao seu despacho, que moitos e moitas de vostedes recordarán, que presidía un banco corrido que resultaba cómodo, malia que se percibía axiña que fora feito á medida intransferible do seu deseñador e de ninguén máis. Díxenlle quen era e a que fora alí, agardando a que el, de inmediato, comezase a contarme cousas inéditas, impresionantes e marabillosas daquel personaxe cuxa biografía andaba eu investigando, así como de Rafael

Dieste e de Luís Seoane e de Arturo Cuadrado... Noutras palabras, eu estaba alí á procura dun atallo que me conducise a un sobresaliente no expediente académico, fito que –adiántoo xa– non acertei a alcanzar.

Pero a entrevista non transitaría polos camiños que eu dispuxera ou pretendía impoñer. Para desgusto meu, o cuestionario que con tanto tino e labor preparara tornaríase axiña en papel mollado, e non porque non resultase pertinente para o propósito perseguido, senón porque, pola vontade premeditada de Isaac, o entrevistador –isto é, quen lles fala– tornárase en entrevistado, sen posibilidade material de darlle a volta á infeliz convixuntura. Así que, desde entón e ata o final do noso encontro, veríame obrigado a responder preguntas sen número verbo do que eu pensaba sobre Xesús Alonso Montero e as súas clases, verbo dos meus gustos intelectuais, verbo das causas que me levaran a interesarme por Lorenzo Varela e o exilio etcétera. Ata que chegou a cuestión que acabaría ocupando praticamente a totalidade do tempo que duraría aquela conversa que, para min, xa naquela altura, estaba a resultar algo frustrante e especialmente incómoda. A fin de contas, eu estaba alí para aprender cousas por min ignoradas e lograr que o meu traballo asombrase o meu profesor de literatura, e non para ilustrar a aquel senlleiro preguntón que, con tesitura maina e non exenta de ironía, me estaba sometendo a un rigoroso terceiro grao.

Transcorreran talvez xa trinta minutos desde o saúdo inicial, cando el me expón o que habería ser o tema derradeiro do seu interese e dar, con el, por finalizado praticamente o encontro. Todo sucedeu como se fose un accidente, por imprevisto. “Vostede é dos que cre que a salvación do galego está nas leis?” Mentiría se afirmase que a pregunta ma formulou literalmente desta forma, aínda que pudo xurar que o sentido que adquiriu para min foi exactamente ese. Tatexando debinlle responder que non, porque unicamente un cego sería incapaz de ver nese momento, por grande que fose o estado de confusión, que a resposta que tiña que dar era esa e ningunha outra. Á fin e ao cabo eu era un estudiante novo e inculto e el o ilustre Isaac Díaz Pardo que me recibía grazas á mediación do catedrático Xesús Alonso Montero. Así, pois, apenas fun contestatario ante aquel paradigmático contestatario, e asentín dicindo que certamente había moita xente que se tomaba moi en serio equivocadamente o que afirmara Celso Emilio, e púxenme a recitar “Eu fáloa porque sí, porque me gosta, / porque me peta e quero e dame a gaña”. Etcétera.

Cando calei, Isaac Díaz Pardo por fin deixou de facerme preguntas e comezou a tecer un discurso que resultaría breve e contundente, pero claro. Máis ou menos díxome que o galego coas leis como único piar era un edificio que non sería capaz de sostenerse no tempo. Debía sustentarse sobre pilastras diversas, e as da economía, a

industria e o comercio constituían para el as más importantes. O galego tiña que ser un edificio funcional e moderno que, sen esquecer a tradición, debía estar presente sobre todo na actividade económica. Resultaba obvio que o seu discurso estaba ben elaborado, non improvisado, do que se confería que era unha persoa preocupada pola realidade social do galego, como tamén polas estratexias de abordar problema tan espiñento e complexo.

A parte final do seu discurso sociolingüístico xa ma pronunciara de pé na sala. Mientras me acompañaba á porta de saída no andar de abaixo, tiven ocasión de formularlle unha última pregunta, agora si sobre Lorenzo Varela:

—Case ningúén se portou ben con el nin o comprendeu e decidiu suicidarse —espetaoume.

—Don Isaac, teño que volver falar con vostede —respondinlle afectado polo que acababa de oír.

—Veña cando queira e falamos de Lorenzo Varela e do que queira.

Fariámolo pouco tempo despois. Pero esa historia forma parte doutro relato. Por hoxe, confórmome co que lles trouxen a vostedes a modo de agradecemento a Isaac Díaz Pardo polas leccións que recibín del sobre sociolingüística galega e sobre a paciencia cando eu era un impaciente mozo de 22 anos.

O traballo gráfico de Isaac Díaz Pardo non ten crepúsculo

Carlos Núñez

Bos días, Isaac; bos días, querida familia; bos días a todas e a todos.

Recordo unha conversación con IDP sobre as iconas de certos petróglifos prehistóricos que representan as primeiras comunicacións da nosa historia. A nosa cultura recente dos últimos 3000 anos, intelectualizou todas as características destes trazos existentes na fase neolítica e posteriormente na idade de ferro ou período céltico-galaico.

Recordando a Luis Seoane, tamén figura clave na nosa arte, falamos de que para comprender mellor a experiencia milenaria da epigrafía galega os artistas prehistóricos reuniron tres elementos básicos en casi todos os petróglifos: visual, conceptual e relacional.

Nesa conversa –con Isaac– sobre as formas de comunicación gráfica da cultura pre-romana Isaac engadiría un cuarto elemento a estes trazos petroglíficos: o carácter operativo aos símbolos pre-escriturais, a natureza práctica deses debuxos como un almacén de memoria. Moitas pezas da obra gráfica de Sargadelos abarcan este amplio ciclo de 4 000 anos. Lembro a visión de Isaac de como os seres humanos trazan os seus trazos conceptuais para comprender e protexer mellor a memoria etnográfica. De como os achádegos xeométricos expresan a harmonia dos símbolos e a orde matemático convertidos en xogos de razón ou pensamento máxico da cultura celta a través da liña pura e sinxela que proporciona coñecementos prácticos en relación de lonxitudes, áreas e volumes. Que lástima! Que lástima, non ter pre visto unha película que capturase algunas destas conversas sobre a ornamentación esquemática abstracta en vasos cerámicos e outros utensilios celtas como inicio de aproximación intuitiva á xeometría.

Para aquela cultura, a xeometría nos seus conceptos simples era unha das chaves fundamentais que lles permitirían interpretar a vida xunto co universo astrolóxico, simbólico, perceptivo e politeístico.

Concordabamos que a exaltación intencional do protagonismo gráfico romano e medieval provocou os silencios académicos da cousa prehistórica galega que persiguen a cancelación do seu estudo e suprinen esta etapa da historia. É por iso que temos que axudar a sacar da escuridade, áinda hoxe, a cultura prolífica celta e pre-céltica a través dos seus símbolos que outras culturas intentaron enterrala como a romana, a visigoda e cristiá. Galicia foi un espazo atlántico central que algúns catedráticos de Compostela colocaron e continúan situando na periferia do seu interese. Actualmente Galicia está ocupando ese lugar central de orixe celta no mundo cultural atlántico, nada que ver por certo co celtismo do século XIX. O arquetipo celta, o mesmo que noutros países do Atlántico, debe ser unha marca para Galicia, marca cultural, marca turística e ademais unha marca que xere negocios. Salvando a cultura celta, á nosa sociedade axudamos a reposicionar Galicia no mundo. A través da extensa colección de datos gráficos, chegamos á conclusión de que estas culturas pensaban con imaxes como simbólica e a propia ciencia hoxe.

Isaac, querido Isaac, estou convencido de que toda esta expresividade gráfica da antigua cultura galega, serviuvos de inspiración a ti, a Castelao, xunto con Luis Seoane ao concepto da vosa creación máis representativa. Por eso, a vosa obra gráfica nunca estará fóra da historia porque os enigmas deses símbolos seguirán tallando o mundo.

Saúde e República, Isaac!

Bea a de Estrella

canta este poema de Curros a Rosalía

*Do mar pola orela
mireina pasar,
na frente unha estrela,
no bico un cantar.*

*E vina tan soia
na noite sin fin,
¡que inda recei pola probe da tola
eu, que non teño quen rece por min!*

*A musa dos pobos
que vin pasar eu,
comesta dos lobos,
comesta se veu...*

*Os ósos son dela
que vades gardar.
¡Ai, dos que levan na frente unha estrela!
¡Ai, dos que levan no bico un cantar!*

SEGUNDA PARTE (Poesía e recitación)

Responso indignado (de Evaristo de Sela)

Alonso Montero

Vou recitar un poema que se titula “Responso indignado”. É un poema que escribiu o pai de Stella Maris González Balbuena, que se chamaba Evaristo González Fernández, pero o seu nome literario é Evaristo de Sela, porque Sela, pretiño de Arbo, é o seu lugar natal.

Evaristo de Sela é coñecido quizais por algúns eruditos por ser nin máis nin menos que o tradutor ao galego en dous tomos que publicou o Consello da Cultura Galega, dous anos antes de que morrera el, da *Ilíada* e a *Odisea*.

Evaristo de Sela estaba facendo o servizo militar no 36 e negouse a que un capitán o levase a fusilar a Alexandre Bóveda ou a quen fose; podían fusilalo a el, non o fixeron porque áinda non era militar, non xurara bandeira. El, un cabo e un veterano cruzaron a nado o río Miño e entraron nesa trampa letal que era Portugal; devolvéronos e el empeza o seu éxodo carcerario: primeiro nunha prisión improvisada de Caldas de Reis; logo no campo de concentración da Illa de San Simón; logo no famoso, tristemente famoso, penal de San Cristóbal, preto de Pamplona etc., ata que saíu. Pero un bo día, estando na cadea, el, que sabía moito latín e moi pouco grego, tiña unha señora que lle traía gramáticas, antoloxías, dicionarios de grego e, cando xa tiña un coñecemento bastante elevado dese idioma sagro, que é o grego de Homero, o grego de Esquilo, o grego de Píndaro, pensou en como soarían os versos da *Ilíada* e da *Odisea* no falar que eu falo en Sela, coas miñas mozas, cos meus amigos, cos meus pais, coa miña xente, cando vou coas cabras, cando vou sachar, cando vou sementar o millo. E aí naceu a *Ilíada* e a *Odisea*.

El estivo preso e pasou aterrorizados corenta anos de franquismo e o día que oíu pola radio e pola televisión e tivo a certeza de que era certo o que non parecía certo de que morrera Franco, durante unha noite, a do vinte ao vinte e un de no-

vembro de 1975, escribiu os versos que eu vou ler, que se titulan “Responso indignado”. Está en castelán, pero nós estamos abertos a todas as culturas do mundo, tamén ao grego clásico.

RESPONSO INDIGNADO

COPLAS DE MALDECIR ANTE EL CADÁVER DE FRANCO

*Yo a ti no te digo Resquiescat in Pace,
como diría al cadáver
de cualquier racional;
yo a ti, sin piedad, te execro y te digo:
Maldito yazgas sin paz ni reposo,
“Francisco Franco, Caudillo de España
por la gracia de Dios”.*

*Asesino de auroras
tú degollaste a la niña inocente
tú masacraste a la niña confiada,
tú traicionaste el catorce de Abril,
frío Herodes de España.*

*Sanguinario profeta
de una nueva, imposible, Edad Media
—contra reloj de la Historia—,
tú desataste las gélidas garras
de los cien mil Torquemadas
que soñaban con pilas benditas
para volver a signarse con sangre de hereje
de los hijos del pueblo español.*

*Y te bendijo tu Dios y tu Cristo,
y te bendijo tu Papa y tu Clero,
y, entre torrentes de sangre inocente,
fue proclamada la Santa Cruzada.
Y se vertió sobre el pueblo de España
la propaganda más cínica y falsa
que ha conocido la Historia.*

*Desde la cuna al sepulcro,
la opresión fue total.
Atosigantes, monótonos, tercos,
criminales, cerriles, obtusos,
vividores, farsantes,
egoístas, soberbios,
corrompidos, tarados,
totalitarios desesperados,
el diluvio infernal, venenoso,
de la palabra engañosa
y de la imagen trucada
encrispaba los nervios de día,
provocaba el insomnio de noche,
en el libro, en la prensa, en la radio,
en la televisión,
en el púlpito ignaro, teatral,
en la calle,
en el íntimo hogar.*

*Oh, la charca sedienta de sangre
de la caverna homicida.
Oh, los sicarios del Capitalismo.
Oh, el ergástulo santo, asesino,*

*Oh, el ejército, Franco, la Iglesia,
el Fascismo,
“salvadores” de España.*

*Engendrador de caínes,
alentador de matones,
reclutador de tarados,
resentidos,
impotentes,
envidiosos,
genocida del canto divino,
linchador de sonrisas,
carnicero de ideas,
hiena sedienta de sangre
sepulturero mayor
de la España Imperial,
tú quisiste matar
lo más noble que hay en el hombre,
tú quisiste robarnos el sol.*

*Tú apretaste mordazas en todas las bocas,
tú ceñiste crespones en todos los ojos,
tú espesaste las rejas en todos los cuerpos,
tú asfixiaste la vida,
tú clavaste el terror.*

*El terror en los ojos,
el terror en los labios,
y el terror de escuchar.
El terror de las Fuerzas Armadas,*

*el terror de la Iglesia y del Clero,
el terror de la Falange,
el terror de los ricos,
el terror de los buenos,
el terror de los curas,
el terror de las monjas,
el terror de las beatas,
el terror del monago,
el terror del tontucio del pueblo,
y el terror infinito de Dios.*

*El terror en familia,
el terror en la calle,
el terror en el tajo,
el terror en el bar.
El terror al nacer,
el terror al vivir,
el terror al morir.*

*El terror de desprierto,
el terror al dormir,
el terror al estar en la patria,
y el terror al tener que salir,
porque así has hollado a los pueblos de Hispania,
criminal opresor,
porque así has vencido,
oh, tú, el Führer, el Duce, el Caudillo,
–“por el Imperio hacia Dios”–
oh, General del terror.*

*“Gánster” de estados, acólito enano,
en el eje Berlín, Roma Tokio,
de la “trimurti” homicida
para el dominio mundial .
Asaltador de gobiernos,
usurpador de la voz de los pueblos,
enemigo del Hombre,
abominable cangrejo del Género Humano,
criminal de lesa Humanidad.*

*Tú ensuciaste la lengua española
con la prosodia letal
de la gramática nazi-fascista,
en el nombre de un tétrico Dios.
Tú llenaste de motes los pueblos de España.
Tú conseguiste
que España fuese el oprobio de Europa.*

*Tú repetiste
las “hazañas nefastas
de Felipe Segundo
y los horrores de la Inquisición.
Tú vendiste la Patria
al capital extranjero.
Tú convertiste en esclavos
a los hijos del pueblo español.*

*“Atador” demencial de futuros,
salteador de mañanas,
tú has querido dejar por herencia el tinglado
de la “trata de hombres”*

*que tu opresión construyó.
Y has creado un Ejército capitalista
en estado de Sublevación Permanente,
que detenta la soberanía del pueblo español.
Y has nombrado un Rey
que perpetúe por siempre “tu obra”.
Y has dotado unas Fuerzas
de Represión (con los hijos del pueblo)
para que siga tu bota difunta
aplastando la carne indefensa
de los hombres de España.*

*Creador de la paz del sepulcro,
tú has empezado la guerra que nunca acabó.
Tú repartiste,
como botín de conquista,
todos los bienes de España,
todos los cargos,
todos los puestos,
–dactilócrata mudo–
entre tus cómplices más contundentes,
y entre sus hijos y amigos
y entre los más degradados
que se avinieron
a pisotear a otro hombre.*

*Constructor de la España sin voz
–sin el pueblo,
contra el pueblo–,
promotor de la España de “buenos” y “malos”,
paladín de la España Imperial del rebuzno,*

*instaurador
del fanatismo oficial,
borrón negro en la Historia del Hombre,
nunca podré perdonaerte
que me hayas hecho sentir la vergüenza
de haber nacido español.*

*Por eso yo, a ti no te digo “Requiescat In Pace”,
como diría al cadáver
de cualquier racional;
yo a tí, sin piedad, te execro y te digo:
Maldito yazgas sin paz ni reposo
“Francisco Franco, Caudillo de España
por la gracia de Dios”.*

Vigo, 20 de novembro de 1975

Mestura de ruídos cos silencios (Relato)

Sabela Hermida Mondelo

Bos días a todos e a todas: É un pracer para min participar neste homenaxe en recordo á figura de Díaz Pardo. Actos tan necesarios para manter acesa á memoria destes homes e mulleres que fixeron país e que contribuíron á conquista e á defensa dos principios democráticos e humanistas.

No ano 2015 leuse o poema “*Para Isaac Díaz Pardo sempre aceso na memoria*” do libro inédito de Modesto Hermida (o meu poeta más cercano e querido) *Un escuro resplandor*.

Nesta ocasión e con especial intención á memoria daquel inconformista que nos reune neste acto, tamén do mesmo libro inédito vou ler un relato poético alegórico co título *Mestura de ruídos cos silencios*.

Amortallada brancura de silencio,
exotérica fantápolis perdida en ardentías,
enxoitas mañanciñas lila acubilladas de gris,
cruento asasinato de lonxanísimas estrelas.

Ronronean monótonas sinfonías
os carriolos do país,
coma se gallopasen cara o abismo do adeus.
Cada madrugada estoupa límpida
coma casas caleadas por un exército de lagartos verdes.

Pasa unha vella envolveita nun horizonte de farrapos,
debruzada no oco frontal de tantos anos:
miserias color marrón oscuro,
inclemencias de intemperies insalvables.
Salaios de tres notas de tambor
apaxúan as canseiras todas dunha vida;
perdeuse o tempo,
se o tempo existiu nalgún momento,
como cada laio se perdeu nos achaques da saúde.

Deita o medo
como deitan as fontes no humidal da ignorancia,
con moitas albas de dolor e de traxedia.

O sangue xa enchoupa a vellicie negra
das roupas de bruxas moribundas
e todo se troca en cantazos de traxedia.

A imaxe enguruñada minimiza
e sementa canabuchos no contorno: pan nifoso,
urillos de touciño amarelo,
remendos que remandan remendos
nunha tétrica estampa de farrapos.

Franqueáronse as cancelas do alén
para que xurdise a morte de ansiosas luces
e todo se resolve en tan secas gallopadas,
coma metal que retorna do pasado.
Onte medo, hoxe terror axeonllado
fronte a un dourado sol impenitente,
oculto en calejas de mercados farturentos.

Fuxía un tolo dos berros que o abafaban:
Matou á vella, a bruxa mendicante
que andaba a renegar da paz e de Satán,
día a día, sen descanso nin mesura,
porque Caín, aterrado, de novo retornou
coa evidencia de que matar hai que matar sen miramentos
par fuxir das alleas venganzas.
Velaí acugulada a cobardía
dunha xenética, máis ca forte, maltratada.

Voltarán a informarnos redentores
contra presadas de vermes na mirada.
E renacerá a loita, o esquencido heroísmo da esperanza,
non haberá na voz de mando eficacia
para aferrollar as enxurradas libertarias,
porque as follas mortas xa serán esterco
para as follas que nacen louzás de amplos espazos,
limpas na brancura das casas caleadas.

Mais nunca nos perdamos no entusiasmo,
que cariñas son as nais, malia que rifen,
e nai, para cada quen, tan só hai unha.
Fuxamos, xa que logo, dos amantes rexedores
porque, se as rúas do inferno eran salóns para o amor
dos consistorios e dos cregos,
xa estamos nós de volta do impensable que resulta
encontrarnos no fornicio de milagres e xustizas.

O precursor

Manuel Ucha

*Era iste un poeta
que decía vento
i a libertá contestaba.
Decía povo,
respondía a esperanza.
Decía terra,
i os nenos achegábanse.
Falaba da xusticia,
e todo se puña branco*

*Decía vinde,
e brindaba pola paz
(paz de consenso
non paz acobillada na xenreira).
Decía morra,
e moitas cousas suxas morrian.
Alcendeu fachos na noite,
pro os invasores solprendérono.*

CELSO EMILIO FERREIRO

Bea a de Estrella

Musicou o poema de Lorenzo Varela (Poema a Manuela Sánchez)

(o que está en grosa é o que cantou)

MANUEL A SÁNCHEZ

*Pomba, ponla, mai, señora,
guía, vara, mai de nós:*

*Hoxe non quero saber como te chamas
nin perguntar qué foi da túa mocedadade.*

*Hoxe non quero máis que te lembrar de novo
no cume mais antergo das mámoas proteitoras,
ergueita, xurdia, forte, lanzal coma ninguén.*

*E fose coma fose, ti chamaraste ponla,
a mais verde do verde carballo que se vira.*

*Aguia mortal na guerra, na paz señora pomba,
mai e guía de nós, da nosa vida enteira.*

*Ti chamaraste ponla, ti chamaraste a vara
mais outa do pombal.*

*Non chegan a ti as balas dende que pomba és,
verde no zumo verde da figueira e da vide,
verde ponla,*

*pros labregos de Lugo e pros granxeiros
dos verdes cómaros do mundo.*

Pomba branca e más branca

*pros brancos mariñeiros de Vigo sempre branco
ou pros dourados mariñeiros de Siam.*

*Pomba, ponla, mai, señora,
guía, vara, mai de nós.*

TERCEIRA PARTE (Ofrenda)

OFRENDA DE FLORES E MAZÁS, SOLTA DE POMBAS

IMPOSICIÓN MEDALLAS, COLGANTES CONTRA AS PERSOAS QUE DESPREZAN A ARTE E A POESÍA(DESEÑO DE ISAAC)

Palabras de clausura

Alonso Montero

Os que habitualmente veñen a este acto, e eu creo que o noventa por cento dos que están aquí teñen vido a todas ou case todas as edicións anteriores, saben que eu digo unhas palabras que teñen que ver con algunha actividade fundamental de Isaac Díaz Pardo en relación a este ano, o ano que acaba de iniciarse, o un de xaneiro.

Estamos no ano 2019, son os oitenta anos do exilio español. En febrero de 1939 chegaba ao exilio, en Colliure, Antonio Machado quizais unha das personalidades más grandes, moral, cívica e literariamente que teña dado non España, eu creo que Europa e o mundo. Pero nese ano tamén marchaban ao exilio, de distintas maneiras e por distintos itinerarios, persoas como Otero Espasandín, como Rafael Dieste, como Carmen Muñoz Manzano, gran escritora, pouco coñecida. Era, como saben, a muller de Rafael Dieste.

Se hai unha actividade importante na vida e nos proxectos de Isaac Díaz Pardo, esa actividade é o exilio, se hai un editor da causa do exilio en Galicia e en España, ese editor é Isaac Díaz Pardo e, na medida do posible, a Academia Real Isaac Díaz Pardo vai poñer o acento naquelas actividades que poida levar adiante nos once meses que quedan áinda de ano, vai poñer o acento na figura de Isaac como home comprometido coa causa do exilio.

Os que coñecemos a Isaac sabemos que figuras importantes do exilio hai trinta, corenta anos pasaron pola casa de Isaac. Tiveron alí lume, mesa e mantel e leito e, moitos deles, ou os fillos deles, ou os netos deles. Pero hai algo –e con isto vou terminar– que moi pouca xente sabe. Isaac non só foi como artista un pintor e un debuxante da causa do exilio. Isaac como escritor foi tamén un escritor da causa do exilio. Xa dixemos que, como editor, unha das súas grandes facetas é o editor do exilio. Pero que foi mecenas do exilio.

Antes, alguén fixo referencia á editorial Ruedo Ibérico, que dirixía en París un anarquista valenciano exiliado, José Martínez, e, dada a relación que chegaron a ter

Isaac e Martínez, Isaac chegou a mandar cantidades –eu diría que non pequenas– de diñeiro para que Ruedo Ibérico fose adiante.

Os que temos algúns anos sabemos moi ben as noites que non durmiu un dos ministros máis nefastos que tivo España: Fraga Ibarne. Non durmía ben porque se deitaba alporizado, sabendo que libros fundamentais contra o discurso franquista se editaban en Ruedo Ibérico e viñan por camiños clandestinos e logo alí Perfecto Conde e outros os mercaba na do “Xudío”, como os estudiantes lle chamaban, que era Eduardo Hernández, que igual que vendía literatura pornográfica, vendía libros do partido comunista ou libros de Ruedo Ibérico. En Ruedo Ibérico están algúns dos grandes libros que a historiografía española teña producido desde que hai historiadores en España. Ruedo Ibérico publicou o libro máis importante contra o franquismo en Galicia, que é Galicia hoy de 1966, impreso por Luis Seone en Buenos Aires.

Pero iso fíxose moitas veces con diñeiro de Díaz Pardo. Este Díaz Pardo que a xente non entende, que ás veces, cando viña en verán aquela ave de rapina que se chamaba a señora de Franco e que pechaban todos os anticuarios porque sabían que ou non ía pagar ou ía pagar mal, entón Isaac recibíaa, como non ía recibir á Xefa do Estado!?, e dáballe a man dereita e pola noite, coa man esquerda mandáballe diñeiro a José Martínez para que en París, en Ruedo Iberico, publicase libros contra aquela muller noxenta, noxenta porque presidía un Estado onde o seu home, entre ensaimada e ensaimada, firmaba sentenzas de morte.

Este era Isaac Díaz Pardo.
Viva Isaac!

WINTER DE: -DIXEIXI RONSEL
O ENCADAR OS HEREDORES -
MISTER MONO DEXA CURTO

PALABRA DIANTE LIN ES
MAIS PENSOU: -SE AGRA
O ESPELHO PARA O M

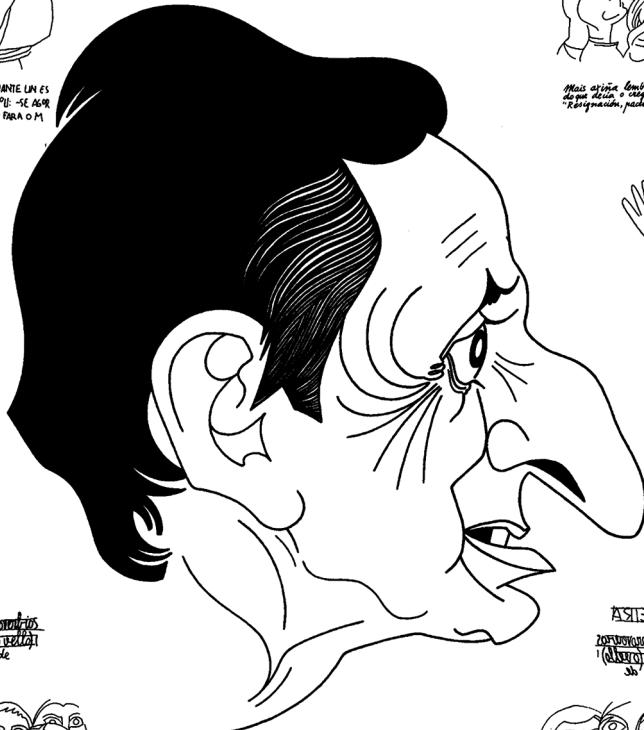

Mais avante lembrarei
que sempre na minha vida
devo descer o céu,
que sempre na minha vida
devo subir o céu.
R. Rego Barreto, poesia.

folha 12

Se sente que me fui a provar

folha 13

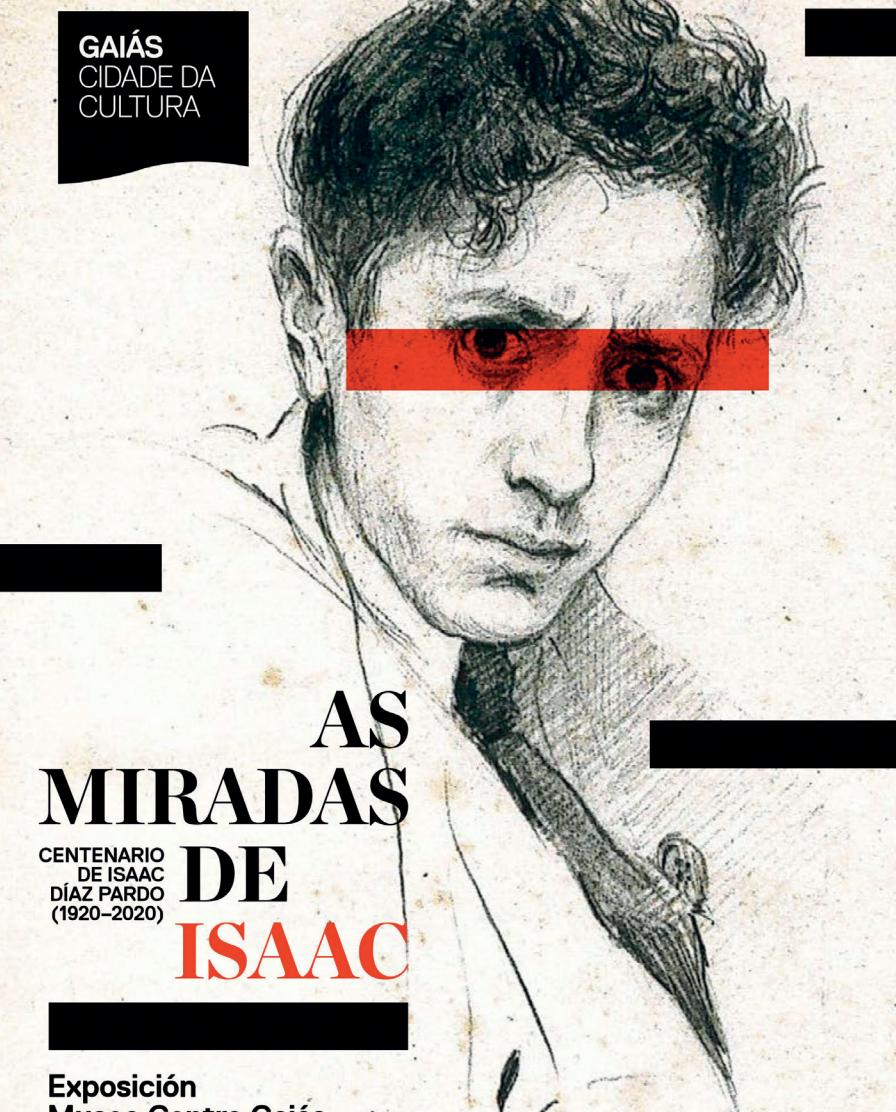
-Xentes que contanen a ira -

-Xentes que venen con reno -

Siro - 81 -

GAIÁS
CIDADE DA
CULTURA

AS MIRADAS DE ISAAC

CENTENARIO
DE ISAAC
DÍAZ PARDO
(1920-2020)

Exposición
Museo Centro Gaiás
26 xuño 2020—
10 xaneiro 2021

XUNTA DE GALICIA

Isaac Díaz Pardo

Debido á pandemia, a apertura de dita exposición aprázase ao mes de novembro

CADERNOS DE ESTUDOS LOCAIS

- n.º 1 - «O Ateneo de Cultura Política y Social: unha experiencia societaria na Sada da II República» · M. Pérez Lorenzo
- n.º 2 - «As letras e o mar» · M. L. Freire-Calvelo, R. Suárez Picallo
- n.º 3 - «As letras e as festas» · E. Rocha Llobregat, M. L. Freire-Calvelo, R. Suárez Picallo, X. A. Suárez Picallo
- n.º 4 - «Manuel Couzo e o C. E. Sada y sus Contornos» · A. López Soto, M. Pérez Lorenzo
- n.º 5 - «A represión franquista en Sada. As vítimas mortais» · M. Pérez Lorenzo
- n.º 6 - «A sociedade Sada y sus Contornos» · M. Gayoso Barreiro
- n.º 7 - «Palabras de Nadal e Aninovo» · R. Suárez Picallo N.º Extraordinario - «Isaac Díaz Pardo e as Cerámicas do Castro» · Xosé Díaz
- n.º Extraordinario - «Isaac Díaz Pardo e as Cerámicas do Castro» · Xosé Díaz
- n.º 8 - «Voces de xustiza. Artigos e manifestos dos anarquistas de Sada na II República» · AA.VV.
- n.º 9 - «Homenaxe a Juan Carlos Medal "Jaitos"» · AA.VV.
- n.º 10 - «As letras e as festas II» · M. L. Freire-Calvelo, X. A. Suárez Picallo
- n.º 11 - «Francisco Varela Posse. O fotógrafo de Sada» · F. Pita Fernández, M. Pérez Lorenzo
- n.º 12 - «Ricardo Flores. Sempre en Sada» · M. Pérez Lorenzo
- n.º 13 - «Fontán nas nosas lettras» · R. Suárez Picallo, M. Lugrís Freire, M. L. Freire-Calvelo N.º Extraordinario - «Isaac en Sada: documentos» · AA.VV.
- n.º Extraordinario - «Isaac en Sada: documentos» · AA.VV.
- n.º 14 - «Carnedo na historia: textos e documentos» · AA.VV.
- n.º 15 - «O Entroido en Sada. A comparsa "Os Maleantes"» · AA.VV.
- n.º Extraordinario - «Chovía en Boisaca. Palabras para Isaac Díaz Pardo no II cabodano do seu pasamento» · AA.VV.
- n.º Especial - «Mariñana, unha revista ilustrada na Sada de 1925» · Xesús Torres Regueiro.
- n.º 16 - «O Entroido en Sada: as comparsas "Os Broas" e "Os Pequeniños"» · AA.VV.
- n.º Extraordinario - «Pombas e mazás. Palabras para Isaac Díaz Pardo no III cabodano do seu pasamento» · AA.VV.
- n.º 17 - «Edificio "La Terraza" de Sada» · C. Fernández- Gago
- n.º 18 - «O Entroido en Sada. Comparsas do ano 1929» · AA. VV.
- n.º 19 - «Inundacións en Sada: consecuencias locais de fenómenos climáticos globais» · R. Carballera Coego
- n.º Especial - «As sete Terrazas de Sada» · J. R. Soraluce Blond, Laura Bouza
- n.º Extraordinario - «Opúsculo agradecido. Parabolas para Isaac Díaz Pardo no IV cabodano do seu pasamento» · AA.VV.
- n.º 20 - «A praia de Sada - I. Area, fango e orixe xeomorfolóxico» · R. Carballera Coego, Á. Alonso Millán
- n.º 21 - «A praia de Sada - II. Evolución histórica recente» · R. Carballera
- n.º 22 - «A praia de Sada - III. Natureza» · R. Carballera Coego
- n.º 23 - «O Entroido en Sada. Comparsas do ano 1982» · AA. VV.
- n.º 24 - «Mimina. Unha vida ao servizo da cultura galega» · AA.VV.
- n.º Extraordinario - «Bo e xeneroso: Palabras de Isaac Díaz Pardo no V cabodano do se pasamento» · AA.VV.
- n.º 25 - «Homenaxe a Xosé Neira Vilas, amigo e grande escritor» · J. Martínez-Romero, A. Blanco Torrado
- n.º 26 - «O Entroido en Sada. Os Meiguiños de Fontán. Ano 1987» · AA.VV.
- n.º 27 - «Conferencias pronunciadas por los señores Eduardo Blanco Amor y Ramón Suárez Picallo» · AA.VV.
- n.º Especial - «O Mosteiro de San Salvador de Bergondo: Vida e conservación» · María Lidia García Cotos e José Ramón Soraluce
- n.º 28 - Unha conferencia sobre o pintor Lloréns
- n.º Extraordinario 7 - «Homenaxe a Isaac Díaz Pardo no sexto cabodano» · AA.VV.
- n.º 29 - «O legado imperecedoiro de Eduardo Rivas»
- n.º 30 - «O entroido en Sada. Os Meiguiños de Fontán. Anos 1988-1989»
- n.º 31 - O entroido en Sada. Os Currantes de Fontán. Anos 1993-1994
- n.º 32 - «Luisa Villalta. Muller de música e Poesía» · AA.VV.

Edita

A. C. IRMÁNS
SUÁREZ
PICALLO

Colaboran

Deputación
DA CORUÑA

